

Download fra
Spring nr 16
forlagetspring.dk
COPYRIGHT

Anne-Marie Mai
**MEN MERE END ÉT
ER FORNØDENT**
om en europæisk
modtagelse af
Søren Ulrik Thomsens
Det skabtes vaklen

Så blev det endelig sensommer, kunne jeg sige med ekstra vægt i 1998, for den sensommer, der kom, vidste jeg, ville blive interessant. Hvad der først og fremmest ventede, var et tre-dages møde i den internationale jury for den litterære Aristeion-pris. De to Aristeion-priser – den litterære pris og oversætterprisen – er finansieret af EU's ministerråd. Priserne er hver på 20.000 euro'er, og vinderen modtager også, som det sig hør og bør, et meget kostbart og guldbelagt trofæ, så – som det sig hør og bør – grimt, at kun en prismodtager vil elske det! Interesserede, der gerne vil se trofæet, kan prøve deres lykke hos Thorkild Bjørnvig og Claus Bech, der i henholdsvis 1996 og 1999 vandt oversætterprisen. Den europæiske kulturudveksling, som priserne repræsenterer og skaber, er imidlertid langt mere værd end både en guldbelægning og en skæppefuld euro'er og giver Aristeion sin berettigelse og betydning for læsere og forfattere i hele Europa.

Uddelingen af Aristeion-priserne finder sted i årets europæiske kulturhovedstad: i 1996 København, i 1997 Thessaloniki og i 1998 altså Stockholm. Litteraturpriserne er noget af det mere fornuftige, EU er kommet på. Jeg ved ikke, om det er derfor, man hele tiden overvejer at afskaffe priserne; det er imidlertid ikke lykkedes endnu. Men i det sidste par år har priserne kun overlevet på en særbevilling, fra gang til gang så at sige. Det har været jurymedlemmernes indtryk, at EU hellere vil satse på noget spektakulært, opera eksempelvis. Litteraturen er som bekendt for langsom til rigtig at have den helt store markedsføringsværdi, og det tager for lang tid at gøre en litteraturpris kendt. Priserne giver simpelthen ikke nok pr til EU her og nu. Endnu er det dog ikke lykkedes at få Aristeion nedlagt, og også i 1999 blev prisen uddelt – denne gang i Weimar. De indstillede til den litterære pris var ved den lejlighed Peter Laugesen med digtsamlingen *Når engle bøvser jazz* og Vibeke Grønfeldt med prosabogen *I dag*.

I 1998 var jeg medlem af den litterære jury udpeget af Litteratur Informations Centrets bestyrelse, og fra dansk side var der indstillet to kandidater til den litterære pris: Søren Ulrik Thomsens digte *Det skabtes vaklen* og Suzanne Brøggers roman *Jadekatten*.

Der var indstillet i alt 33 værker af repræsentanter fra 17 lande, herunder Norge og Island, der jo ikke er medlemmer af EU, men som associerede også har indstillingsret. Forud for sensommermødet var gået en sommers arbejde med at udfærdige skriftlige rapporter om de mange indstillede bøger.

Jurymedlemmerne skriver ikke rapporter om deres eget lands kandidater, men om en eller flere af de øvrige landes kandidater. Her kommer de nordiske landes jurymedlemmer hurtigt på hårdt arbejde, for vi jo behersker mindst tre af de nordiske sprog og læser i al fald tysk og engelsk. Sammen med rapporterne, der fordeles af juryformændene, og eksemplarer af de indstillede værker fremlægger det enkelte land et materiale om sine kandidater.

Juryformændene sørger for, at der skrives tre rapporter på hvert værk, og rapporterne har i øvrigt på dansk initiativ fået form som et spørgeskema. Ved første øjekast virker skemaet meget kontant og næsten umuligt at sætte i forbindelse en fornuftig diskussion af litteratur. Men skemaet er faktisk helt nødvendigt, hvis man i løbet af få dage skal finde de 6 bedste af de 33 kandidater og sluttelig på den sidste mødedag udpege en vinder. Juryen er simpelthen nødt til at skaffe sig et minimalt fælles udgangspunkt og nogle klare tilkendegivelser om værkets kvaliteter, så man kan få gang i diskussionen.

Det lidt komiske, men i realiteten meget nyttige skema, som rapportørrerne udfylder, har forskellige rubrikker:

Brief description of the book.

Information about the author.

Information about the publisher.

General appreciation of the book: excellent, good, average, below average.

Particular points of judgement:

1. Is the work a significant work of contemporary European literature? Why? 2. What can be said about the ideas, the style, the technique of the author? 3. How does this work compare to previous works by the same author? Is there something specific in this work that has to be underlined?

Particular points concerning the work:

1. Richness of language (Give example), 2. Richness of documentation (Give proof), 3. Describe the environment of the book, 4. Is the work open to interpretation (Give proof).

Other points to be mentioned.

Overall appreciation:

1. Excellent work. To be included in the finalist' list, 2. Good work.

Not to be included in the finalists' list, 3. Insufficient work.

De enkelte lande indsender som omtalt korte præsentationer af deres kandidater med oversættelser til engelsk og fransk af uddrag af de indstillede bøger, hvis oversættelser ikke allerede foreligger. Litteratur Informations Centret gjorde her et grundigt og gennemtænkt stykke arbejde og sørgede for, at meget oplysende, enkle, præsentable og overskuelige introduktioner til forfatterskaberne og de indstillede værker forelå. Nogle af landene sender kassevis af dårlige fotokopier med de indstillede bøger. Det kan ikke anbefales. De rodete dynger hjælper ikke jurymedlemmerne, der skal danne sig et godt og hurtigt overblik over de mange gode bøger.

Som man måske kan høre er der lidt melodi-grandprix over foretagendet: „Here are the results of the Danish jury: Irland: twelve points. Irland: douce points“ osv. Men hvis ikke jurymedlemmer og kandidater gør sig helt klart, at momenterne af tilfældighed, svineheld og show er mange og store i disse sager, skal man holde sig langt væk. Samtidig kan man opleve – og det jo på det herligste – at der hersker en meget åben og lydhør stemning i juryen. Alle involverede såvel jurymedlemmer som priskandidater ved, at det allervigtigste ved prisen er, at den gør opmærksom på god litteratur fra forskellige lande og skaffer litteraturen nye læsere. Og alle er parate til at give hver af bøgerne deres bedste chance i kampen om prisen for et betydeligt europæisk værk.

„Alongside the honourable assignment of selecting the prizewinners in Saltsjöbaden, there was also lively discussion on the state of literature in Europe and what should be done to make our literatures visible to each other.“ – bemærkede formanden for den litterære jury i 1998, den svenske forfatter Peter Curman.

Suzanne Brøggers *Jadekatten* gled desværre ud af kandidatlisten efter juryens første afstemninger, selv om romanen fandt en meget varm og ihærdig fortaler i det finske medlem af juryen Tuva Korsström. Hun blev til gengæld så glad for bogen, at hun gik hjem og skrev en helsides præsentation af den i *Huvudstadsbladet*, hvilket var med give værket flot opmærksomhed i Finland og Sverige.

Søren Ulrik Thomsens *Det skabtes vaklen* opnåede den hæder at komme på shortlisten, der offentliggøres efter den anden dags jurymøder.

Digtene fik en fremragende modtagelse i juryen, og de viste sig også at nå langt ved den afsluttende afstemning, som blev vundet af den belgiske-flamske forfatter Hugo Claus for romanen *De Geruchten*. Thomsen værk var den eneste shortlistede digtsamling. De øvrige værker på listen var: Thorainn Eldjárn, Island: *Brotahöðud*, Nikolaj Frobenius, Norge: *Latours katalog*, Alvaro Pombo, Spanien: *Donde las mujeres*, José Saramago, Portugal: *Todos os nomes*. *Det skabtes vaklen* nåede ikke den allersidste afstemningsrunde, men var med meget langt, og den sidste blandt de nordiske kandidater, der faldt fra, lige før den endelige afgørelse blev truffet.

Som danske læsere er vi måske ikke forbavsede over, at *Det skabtes vaklen* også kan vinde anerkendelse hos litterater i andre lande. Det burde jo være en selvfølge. Kvaliteten taler for sig selv, skulle man mene. Men så enkelt er det ikke. Mere end ét er virkelig fornødent, hvis dansk lyrik skal være med i et opløb om Aristeion-prisen. Kvaliteten er kun det første trin, der overhovedet gør den videre vej mulig. Det næste, der er nødvendigt, er selvfølgelig fremragende oversættelser. Thomsen havde her den fordel, at han i Susanna Nied har en helt unik engelsk oversætter. Ulempen var, at kun seks af digtene var oversat. Neds enkle elegance som oversætter viser sig eksempelvis i hendes oversættelse af digtet „Hvis jeg, som da jeg var sytten“. Vi må nøjes med indledningen:

Hvis jeg, som da jeg var seventeen sytten, kunne se mit liv som fiktion som fiktion, ville alt ha have betydning – datoen, regnen rain og drømmen i	If, as when I was I could se my life as fiction, everything would meaning – – the date, the and the dream
hvilken du sover bag en med isblomster tilsået rude pane;	in which you sleep behind a frostflower-strew

Alain Gnaedigs franske oversættelse har ikke samme lette selvfølge, men er flot med sin lidt hakkende og alligevel flydende rytme. Starten af digtet lyder:

Hvis jeg, som da jeg var	Si, quand j'avais
sytten, kunne se mit liv	dix-sept ans, j'avais pu
som fiktion, ville alt ha	voir ma vie comme
betydning – datoen, regnen	une fiction, tout aurait eu du
sens – la	
date, la pluie	
og drømmen i	et le rêvedans
hvilken du sover bag en	lequel tu dors derrière
med isblomster tilsået	une vitre parée de
rude	cristaux de
glace;	

De få oversættelser, der forelå, var et spinkelt udgangspunkt for vurdering; hvad der især banede vejen for Thomsens digte i Aristeion-juryen 1998 var, at vi sad i det held, at ikke blot de nordiske rapportører anbefalede digtene, men at et græsk sproggeni var medlem af juryen. Han kunne læste dansk, havde læst hele samlingen. Han var vildt begejstret og gav sit besyv med sammen med den norske forsker og kritiker Øystein Rotttem og svenske forfatter Peter Curman, der begge var rapportører på *Det skabtes vaklen* og dygtige og ivrige fortalere for værket. Som materiale på henholdsvis engelsk og fransk var også indsendt den hollandske litterat Henk van der Liets læsning af digtene og en særdeles velskrevet artikel af Erik A. Nielsen. Begge artikler fik stor betydning og blev citeret flere gange i juryens diskussioner.

Græske Dimosthenis Kourtovik er selv forfatter og litteraturkritiker ved den største græske avis *Ta Nea*. I hans rapport om *Det skabtes vaklen* faldt det vigtigste argument faldt under rubrikken: „General appreciation of the work“. Kourtovik skrev her:

The poems are highly original, combining spirituality with a very fresh and daring imagery that is derived from everyday experience, as well as using such elements as weighty pauses and a subtle, corrosive humour.

Det var denne bestemmelse af form og indhold, som Thomsen-fortalerne blev ved med at variere i deres indlæg under forhandlingerne.

Også Øystein Rotttems beskrivelse af værket under rubrikken: „Brief description of the book“ viste sig at være central:

In a very clever and subtle way Thomsen combines Romantic me-

taphors and descriptive images from everyday life and language. Furthermore he often uses rhetorical devices like irony and paradox as well as pathos and grotesque imagery.

Peter Curmans argumentation havde præcision. Han skrev i sin anbefaling i rubrikken „What can be said about the ideas, the style, the technique of the author?“:

The book is a linguistic organism – there are hidden underground streams from the first poem to the last in the collections. You can see from his style that he has now become a mature poet; there is an inner authority that the reader immediately feels and believes in. His poems have sometimes the form of a long heavy sentence but is divided and reversed in a poetic manner so that the result is light and weightless. This belongs to the magic of Thomsen´s poetry.

Udover de nordiske deltagere kendte ingen af jurymedlemmerne Thomsens digte på forhånd. Afgørende for den succes, *Det skabtes vaklen* fik, var altså, at der forelå positive tilkendegivelser om digtene både fra nord og syd. Det var vigtigt, at det ikke blot var mig som dansk medlem, der kunne tale om dem, men at den græske repræsentant var så begejstret som han faktisk var. Ligesom i melodi-grandprix er der en vis modsætning mellem nord og syd, og man kan være ret sikker på norsk og svensk støtte. Men jurymedlemmerne er også meget følsomme og reagerer yderst negativt både på de tysk-hollandske -belgiske og på de sydlige og de nordiske alliancer. Vigtig for Thomsens gode resultat var tillige, at flere medlemmer af juryen havde lyst til at belønne det ikke alt for forudsigelige, veltjente og velkendte, de store gamle skikkelser som den portugisiske Saramago, der i øvrigt kort efter modtog Nobelprisen. Der var stemning for at belønne en ny og lidt yngre litteratur, som danske Thomsen og norske Frobenius, hvis roman *Latours katalog* også havde prisen inden for rækkevidde.

Det skal ikke skjules, at jurymedlemmerne i optakten til afstemningen bringer alle mulige tricks på banen. I det afsluttende indlæg om Thomsen valgte jeg udelukkende at referere til de øvriges udsagn om digtene, citere fra Henk van der Liets analyse, Kourtoviks rapport og fra diskussionen, simpelthen af skræk for at et alt for varmt forsvar kunne virke stik mod hensigten. Jeg valgte at chance med en oplæsning af et af digtene på dansk for at underbygge tesen om rytmen. Denne lette folklære virkede lidt mærkelig på mig selv, men var måske alligevel en god idé.

Efter den sidste afstemning tilkendegav mange deres interesse for Thomsens digte. Den engelske David Constantine, der selv er digter og underviser

i tysk sprog og litteratur på Queens College i Oxford formidlede en kontakt til Blood Axe-forlaget, der udgiver oversat lyrik. Jeg har uden held rykket forlaget for svar et par gange. Senest her jeg fremsendt Thomsens fine lille new-yorker-hæfte *Selected Poems* og kan kun håbe, at det sætter gang i overvejelserne. Lige efter Aristeion 98 var jeg optimistisk med hensyn til chancen for oversættelse. Men det har trods en fin modtagelse vist sig vanskeligt. Kourtovik, der var fyr og flamme for at oversætte digtene til græsk, har desværre også udskudt projektet et par år.

Det er lettere at få forlæggere med på at udgive oversat prosa, der selvfølgelig har større chance for at sælge. Til sammenligning udkom Nikolaj Frobenius *Latours katalog*, der er en eksperimentel spændingsroman, på tysk efter Aristeion, og hans nye roman er på forhånd solgt til en række lande. Med et hjertesuk kan man konstatere, at genrebetegnelse roman er et salgsargument; genrebetegnelsen lyrik det stik modsatte.

Hvis der er noget at lære af Aristeion-eventyret, er det først og fremmest, at vi kan få både grækere, tyske, franske og engelske kendere af litteratur med på kvaliteterne i Søren Ulrik Thomsens forfatterskab. Men det er vanskeligt at følge op på interessen. Måske skal vi selv satse større, selv udgive en stor oversat antologi af dansk lyrik, der kunne promoveres via internettet, og desuden skaffe flere midler til oversættelser. Men er det også nødvendigt at tage digteren i ed; digteren skal være parat til at stille op til hele raden af internationale poesifestivals fra Bergen til Bulgarien, være god til at læse op på et fremmed sprog, stille op til interviews osv., og være ligeså god til det som Søren Ulrik Thomsen. Desuden ser jeg det som en mulighed, hvis netværket af danske lektorer i udlandet kunne hjælpe Litteratur Informations Centret med en indsats, der både kunne have fokus på enkeltforfatterskaber og lancere en større antologi, så dansk lyrik ikke blot faldt i fine og velsmagende, men også ganske små dråber rundt omkring i tidsskrifter og på forlag. Når jeg foreslår at inddrage udenlandslektorerne hænger det sammen med, at de er i kontakt med de miljøer og læsere blandt de intellektuelle, som vi især kan håbe på, bliver den danske lyriks læsere og fortalere. Thomsens digte har vist, at de ikke har svært ved at begejstre læsere fra mange lande helt umiddelbart, og at der kan tilvejebringes gode oversættelser af digtene. Der er meget at bygge på, selv om spar to forresten også skal være ude.

PS.

Efter artiklens færdiggørelse er den europæiske Aristeion-pris desværre blevet nedlagt. 1999 blev prisens sidste år.